

«Евразийский национальный
университет имени Л.Н.Гумилева»

Экономический факультет

Кафедра учет и анализа

ФГАОУ ВО «Российский
университет дружбы народов»

Экономический факультет

Кафедра бухгалтерского учета,
аудита и статистики

**«Международные стандарты учета и аудита: ключевые
изменения и нюансы перехода в условиях цифровой
экономики»**

**Сборник статей Международной научно-практической
конференции 17 февраля 2023 г.**

Астана

УДК 657(47+57)

ББК 65.053

П78

Рекомендовано к печати Ученым советом
Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева

Рецензент – доктор экономических наук, профессор *Алиев М.К.*

Научные редакторы:

PhD, доцент ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Жолаева М.А.
заместитель заведующая кафедрой бухгалтерского учета, аудита и статистики РУДН,
кандидат экономических наук Сорокина Л.Н.

П78 «Международные стандарты учета и аудита: ключевые изменения и нюансы перехода в условиях цифровой экономики»: сборник статей Международной научно-практической конференции. Астана, 17 февраля 2023 г. – Астана: ЕНУ им Л.Н.Гумилева, 2023. – 522с.

ISBN 978 601 337 121 4

Сборник статей научно-исследовательских работ студентов, магистрантов, докторантов, профессорско-преподавательского состава по итогам Международной научно-практической конференции 17 февраля 2023 г.

Предназначен для широкого круга читателей.

Электронная версия материалов сборника размещается на сайте www.enu.kz

Сборник научных статей участников конференции подготовлен по материалам, представленным в электронном виде. Ответственность за содержание материалов несут авторы статей.

© Коллектив авторов, 2023
© ЕНУ имени Л.Н.Гумилева, 2023
© РУДН, 2023

ISBN 978 601 337 121 4

innovation speed on perceptions of positional advantage and new product performance”,

International Journal of Research in Marketing, Vol. 23

3. Cierpicki, S., Malcolm W. and Byron, S. (2000), “Managers’ Knowledge of Marketing Principles: The Case of New Product Development,” Journal of Empirical Generalizations in Marketing Science, Vol. 5

ПАНДЕМИЯҒА БАЙЛАНЫСТЫ БИЗНЕСТІ ҚОЛДАУ АЯСЫНДА БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕП ПЕН АУДИТТИҢ ҰЛТТЫҚ СТАНДАРТТАРЫНДАҒЫ ЖАҢА БАҒЫТТАР

*Ұзақбаева Меруерт Жеңісқызы,
«Экономика» бағытының 3 курс студенті
«Есеп және аудит» мамандығы*

*Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Қазақстан*

Аннотация: Мақалада ұлттық стандарттардың бағыттары мен пандемия кезіндегі бухгалтерлік есеп және аудит қарастырылады

Кілттік сөздер: Бухгалтерлік есеп, COVID-19, экономика, компания, аудит.

NEW DIRECTIONS IN NATIONAL ACCOUNTING AND AUDITING STANDARDS IN LIGHT OF BUSINESS SUPPORT IN CONNECTION WITH THE PANDEMIC.

Uzakbayeva Meruert Zheniskyzy

A 3th year student in Economics

"Accounting and Auditing" profile

Faculty of Economics

L.N.Gumilyov Eurasian National University

Kazakhstan

Annotation. The report discusses the directions of national standards and accounting and auditing during the pandemic

Keywords: Accounting, COVID-19, economy, company, audit.

2019 жылы желтоқсан айы Қытайда COVID-19 пандемиясының (Коронавирус) тарауымен дүние жүзі ең алдымен денсаулық пен қауіпсіздікке қатысты төтенше жағдайға тап болды. Оған қоса, өлім-жітім мен ауруды бәсеңдетуге бағытталған төтенше шаралар адамзат өміріне, мемлекеттік саясатқа, тұтастай алғанда қоғамға соның ішінде экономикаға айтарлықтай әсерін тигізбей қоймады. Шамамен 1,5 жылдан кейін COVID-19 вирусын 156 миллион адам жұқтырды және ауру салдарынан дүние жүзінде 3,25 миллион адам көз жұмды. 2021 жылдың қаңтарынан бастап жаһандық вакцинация науқаны басталғанымен, пандемияның нәтижесінде әлеуметтік және экономикалық, соның ішінде өлім-жітім, жұмыс орындарын жоғалту және компанияның банкроттығы, мемлекеттік сектордың қарызы, үзілген жеткізу тізбегі және психикалық денсаулық мәселелерін қоса алғанда, ауыр болды және әлі де ауыр. Сонымен қатар, әлемдік экономикалық жағдайдың тұрақтылығына мұнай бағасының төмендеуі себеп болған ОПЕК+ келісіміндегі өзгерістер. Бұл факторлар рубльдің еуро мен долларға қатысты құнсыздануынан, қор индекстерінің төмендеуінен көрінеді. Біріккен Ұлттар Ұйымының Тұрақты даму мақсаттарына (UNSDGs) енгізілген кедейшілікпен күрес COVID-19 төтенше жағдайына байланысты шамамен үш жылға өзгерді. Дүниежүзілік банк егер 2017 жылы әлем халқының 9,2%-ы (689 миллион адам) өте кедейлікте өмір сүрсе, COVID-19 дағдарысы 88-ден 115 миллионға дейінгі адамды төтенше кедейлікке итермелеп, онымен күрес нәтижелерін кейінге қалдырды деп есептеді. Бұл жағдай зардаптарды дереу және ұзақ мерзімді еңсеру үшін қоғамның барлық мүшелері мен институттарының одан да көп пәнаралық және еларалық ынтымақтастығын талап ететінін көрсетті. Жауап ретінде, әр пәннің ғалымдары жаңа шешімдер мен жаңа әдістерді ұсынуға тырысып, осы жаһандық денсаулық сақтау төтенше жағдайының әсерін зерттей бастады.

Бухгалтерлік есеп саласындағы соңғы зерттеулер жеке тұлғаларға, ұйымдарға және салаларға әсер ететін табиғи апаттар, авариялар немесе тәуекелдер контекстіндегі бухгалтерлік есептің рөліне назар аударды.

Бухгалтерлік есеп, есеп беру және басқару тәжірибесі осы үлкен мәселелердің шешімін таба алады ма?

Осы орайда Қазақстан Республикасында атқарылған қызметтер мен бағдарламаларға тоқталсақ, Пандемия салдарынан кәсіпкерлердің жұмысына енгізілген шектеулер бойынша шағын және орта бизнесті қолдау айрықша өзектілікке ие болды. Биылғы жылы Ұлттық банк жеңілдікпен кредит беру бағдарламалары, оған қоса, «Қарапайым заттар экономикасы», «Бизнестің жол картасы 2025», , «Еңбек» және «Жұмыспен қамту жол картасы» бағдарламалары ,шағын және орта кәсіпкерлік кредиттерін қайта қаржыландыру жүзеге асырылады. Экономиканың қызмет түрлерінің тізбелері толықтырылып, субсидиялау уақыты 3 айға ұзартылды. Осы жасалатын іс-шаралар мен қызметтерге барлығы бюджеттен 18,4 млрд теңге бөлінген болатын. Жоғарыда аталған «Бизнестің жол картасы» және «Қарапайым заттар экономикасы» атты екі бағдарламаны қаржыландырудың жалпы көлемі 186,3 млрд теңгені құраған.

Жасалған жұмыстың қорытындысына келетін болсам 1 жартыжылдықтың ішінде «Бизнестің жол картасы 2025» және «Қарапайым заттар экономикасы» бағдарламалары шеңберінде жалпы сомасы 441 млрд теңгеге 12 447 жоба субсидияланды. 187 млрд теңге болатын несие сомасына 10 788 жобаға кепілдік берілді. Аграрлық несие корпорациясы шеңберінде 5,9 млрд теңге несие сомасына 134 жобаға қолдау көрсетілді.

Кәсіпкерлерге нақты не жетіспейді екенін білу мақсатында «Атамекен» ұлттық кәсіпкерлер палатасы 50 мыңнан астам кәсіпкерлік субъектілеріне жүргізген сауалнама негізінде шағын және орта бизнесті қолдау бойынша жаңа шаралар пакеті әзірленді.

Министрдің айтуынша, осы жылдың 1 қаңтарынан бастап зардап шеккен салаларда түскен табыстың 3 пайыз мөлшерлемесімен бөлшек салықтың жаңа арнайы режимі енгізіліп, осы жылдың 1 сәуірінен бастап, 1 шілдесіне дейін еңбекақы төлеу қорынан зардап шеккен салаларда салықтарды төлеуді кейінге қалдыру ұсынылды. Биылғы жылдың 1 шілдесінен бастап жаңадан құрылған өндірістік компаниялар үшін 70 пайыз мөлшерінде қосылған құн салығы бойынша қосымша есепке алу құқығы берілді. Ұсынылған қорғау құралдарының құны арқылы кәсіпкерлік субъектілерінің қызметкерлері жеке табыс салығынан босатылды. «Келесі жылдан бастап бизнесті жаңа негізгі қорларға қайта инвестициялауға пайдаланылатын табысқа корпоративтік табыс салығынан босату жөніндегі шаралар көзделген», -деп өз мәлімдемесін келтірген болатын ҚР ұлттық экономика министрі Ә. Ерғалиев.

Кәсіпкерлердің арасындағы мәселелерге толықтай мән беріп қараған елдердің қатарына жатамыз. Оларға жасалған негізгі көмек әрі әдіс тәсілге тоқталатын болсам. Осынау күрделі эпидемиологиялық жағдай кезінде бизнестің толыққанды жұмыс істеу мүмкіндігін сақтау үшін жасалған бірден бір жетістігіміз – бұл Ashyq қосымшасы. Ashyq қосымшасы шағын орта кәсіпті қолға алып нан тауып отырған адамдар үшінде әрі келген үлкен дерт пандемиядан қорқып отырған қарапайым халық үшінде лкен тигізілген бір шешім болды. Алайда кейбір кәсіпкерлер Ashyq қосымшасын өз мүдделері үшін пайдаланып жатқан сәттері болды. Осыған байланысты жергілікті атқарушы органдар мен өңірлік кәсіпкерлер палаталары кәсіпкерлердің Ashyq қосымшасын енгізу және дұрыс пайдалану үшін түсіндіру жұмыстарын белсенді жүргізді.

2020 жылы пандемияның кесірінен төтенше жағдайдың және карантиндік шектеулердің енгізілуіне байланысты халыққа және ШОБ субъектілеріне қолдау көрсету үшін 16 наурыз және 1 қазан аралығындағы кезеңде алғаш рет банктік қарыз және микрокредит шарттары бойынша төлемдерді кейінге қалдыру шарасы іске асырылды.

Халық пен бизнес үшін пандемия салдарының кеңінен етек алуына, сондай-ақ бұрын-сонды болмаған карантиндік шектеулердің енгізілуіне байланысты төлемді кейінге қалдыру мүмкіндігі экономиканың зардап шеккен салаларындағы барлық ШОБ

субъектілеріне, сондай-ақ төтенше жағдай мен карантиннің енгізілуі салдарынан қаржылық жағдайы нашарлаған басқа қарыз алушыларға автоматты түрде берілді.

Осы қолдау шарасының нәтижесінде экономиканың 12 саласы және экономикалық қызметтің 346 түрі қамтылды, ал 2020 жылғы 16 наурыз – 1 қазан аралығында кредиттер бойынша 3 айдан 6,5 айға дейінгі мерзімге кейінге қалдыру құқығын 209 млрд теңге сомаға 12,5 мың ШОБ субъектісі пайдаланды. Бухгалтерлердің өзгерістерге бейімделу және мұндай қиындықтарға төтеп беру қабілеті байланысты

факторлардан. Дегенмен, бухгалтерлік мамандық қалай жұмыс істей алады деген сұрақтар туындайды мемлекет төтенше жағдайларды шешуге тиіс жағдайларда зардап шегеді, қашан күнделікті өмір тәртібі бұзылып, шұғыл әрекет ету қажет,

бейімделу және есеп беру, немесе басқаша айтқанда, бухгалтерлерде болуы керек кезде төтенше өзгерістермен күресу. Төтенше өзгерістер түсінігі өзгерістерді қамтиды,

шұғыл, шұғыл және күтпеген қажеттілікті қанағаттандыру үшін қажет

орындамау елеулі проблемаларға әкеледі. Мұндай сұрақтардың маңызы ерекше

адамзат тарихында мұндай оқиғалардың сирек кездесетінін ескере отырып, атап айтқанда, бірінші рет қазіргі заманғы тарих Денсаулық сақтау ұйымы (ДДҰ) жаһандық пандемия деп жариялады соның салдарынан дүние жүзіндегі елдердің көпшілігі төтенше шаралар қабылдауда, бейбіт тұрғындарды қорғауға және экономиканы қорғауға және қолдауға бағытталған.

Келесі кезекте аудиторлық компанияларға және аудиттелетін кәсіпорындарының жағдайы қалай болмақ? Аудитті ендігеде қалай жүргіземіз? Пандемияның бұл тұстада келтірген әсерлері бар

Еуропалық аудиторлық қадағалау комитеті (СЕАОВ) барынша дәлелденген айқын құжаттарды алу үшін аудиторларға ғаламтор және дамыған технологиямен жұмыс істеуді ұсынады және талап етеді. Осыған байланысты, әлем елдеріне тоқталатын болсам, Германияның мемлекеттік аудиторлар институты бірнеше аудиторларға арналған шараларды дистанциондық түрде жасаған болатын. Аудитор қалай болғандада қолынан келген іс-шараларды жасап бағып, нәтижелерін нақты шығаруға міндетті.

Бағалауға қатысты халықаралық стандарттар жөніндегі Аудиторлық қызмет Комитеті (IAASB) болып жатқан өзгерістердің қаншалықты дұрыс және барабар жасалғанын аудитор өндіретін талапты тұжырымдайды бағалау мәндері туралы болжамдар. Қазіргі уақытта IAASB көбірек әзірлеуде тәжірибелік аудиторларға арналған бір құжат, онда келесі мәселелер қарастырылады коронавирус тудырған өзгеретін ортадағы бағалау мәндерін тексеруге назар аударыңыз. IDW ҚЕХС сәйкес қаржы құралдарын бағалауға назар аударады (IFRS) 9, компаниялар тап болған ең үлкен қиындықтардың бірі ретінде. Тиісінше, осыған байланысты айтарлықтай бұрмалану қаупі артады, сондықтан аудиторлық процедуралар түзетуді және қайта қарауды қажет етеді. Осы жағдайларға байланысты осы ұсыныстар ұсынылады қосымша процедуралар, соның ішінде, мысалы, жалпыға қол жетімді нарықты қолдану тәуелсіз бағалауды жүргізу үшін тәуелсіз сарапшыны тарту. Қызметтің үздіксіздігі принципіне сәйкес аудитордың жұмысы айқын назардың орталығында. Бұл белгісіздік дәрежесінің жоғарылауымен байланысты әлемдік экономикада болып жатқан оқиғалар және соның салдарынан олардың көптеген компаниялардың қызметі. Әр түрлі елдердің компанияларының есептілігіне келетін болсақ, бұл сәйкессіздікке әкеледі 2020 жылы Қызметтің үздіксіздігі принципі, бұл көптеген компаниялардың экономикалық қызметін тоқтата тұруға жаппай себеп болды. Компаниялар қажет өз қызметін үздіксіз жалғастыруға және жасауға дайын екеніңізді түсінеді олардың қаржылық есептілігіндегі тиісті ашулар. IAASB талаптарына сәйкес аудиторлар енді бағалауы керек пандемияның зақымдану дәрежесі, оның ішінде нәтиже қаншалықты айқын немесе болады болашақта көрінеді және үздіксіздік принципін ұстанудың ықтимал қаупін түсіну қызметі. Сонымен қатар, аудиторлар пайдаланудың орынды болатынын түсінуі керек негізгі тұжырымдамалық принцип ретінде Қызметтің үздіксіздігі қаржылық есептіліктен бас тарту немесе оның логикалық салдары болады

аудиторлық қорытындыдағы жауапкершілік. Маңыздысы, IAASB практикалық нұсқаулық (guidance) шығарды, онда үздіксіздік принципін қолдану тәсілдері егжей-тегжейлі қарастырылады қызметі. Seab аудиторларды өздеріне қалай назар аударуға шақырады компания өзінің іскерлік белсенділігін келесі шеңберде жалғастыру қабілетін бағалайды Қызметтің үздіксіздігі принципі. Сондай-ақ, аудиторларға қабылдау ұсынылады компания басшылығы жасаған қорытындылар мен қорытындыларды бағалауға назар аударыңыз, мұны аудиторлық есепті құрастыру кезінде және ЛОККУМЕН байланыс үшін ескеріңіз. Әрі қарай қосымша аудиторлық процедуралар бойынша бірқатар мысалдар келтірілген, оны ауыр зардаптарға қолдану керек (пандемияның зақымдануы мыналарға әкелді күмәннің үлкен дәнін жұқтыруы мүмкін оқиғалар немесе жағдайлар компания өз қызметінің үздіксіздігі қағидаты бойынша әрекет етуге қабілетті болады).

Қаржылық немесе қаржылық емес, адамдарға, жеке тұлғаларға, ұйымдарға немесе тұтас елдерге осал тұстарымызды түсінуге көбірек көңіл бөлудің маңыздылығын және есептеу тәжірибесінің осындай түсіну және оларды шешуге бағытталған әрекеттер. Сонымен қатар, осы арнайы шығарылымдағы үлестер пандемия бар теңсіздіктерді ашып, жаңаларын тудырғанын көрсетеді, бұл теңсіздікті жалғастыру үшін пайдаланылуы мүмкін тәртіптік құрал ретінде бухгалтерлік есепті тар көзқарастың тән тәуекелдерін, сонымен қатар оның оларды көбірек көрінетін және анықталатын етіп жасауға және осылайша оларды шешуге және жөндеуге мүмкіндік береді.

Жоғарыда келтірілген қорытынды ойлар бухгалтерлік ғалымдар үшін зерттеудің жемісті болашақ жолдары ашық екенін көрсетеді. Жаһандық пандемия кезіндегі бухгалтерлік есептің, есеп берудің және есептеу тәжірибесінің күшті және әлсіз жақтарына, тәуекелдері мен әлеуетіне жаңа жарық түсіре отырып, біз бұл арнайы шығарылым бәрімізге алдын-ала кезең арасындағы ауысуды ұжымдық түрде түсіну үшін тамаша көпір болады деп үміттенемін. COVID-19 және COVID-19-дан кейінгі әлем.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Болдуин, Р. және Ведер ди Мауро, Б. (2020). COVID-19 кезіндегі экономика. A VoxEU.org кітабы, CEPR Press, Лондон.
2. Корабельщиков И.Б. с бухгалтерлік есептің даму келешегі мен мәселелері заманауи цифрлық технологияларды қолдану. <http://cscb.su/n/0322s01/0322s01014.html3>.
3. Қаржы дайындауда ерекше назар аударуды қажет ететін бес бағыт COVID-19 коронавирусынан туындаған жағдай контекстінде есеп беру / https://www.ey.com/ru_ru/assurance/fi-ve-fi-nancial-reporting-issues-to-consider-as-a-consequence-of-covid-19.
4. Пятов М.Л. Бухгалтерлік есеп және жаңа технологиялар // Бухгалтерлік есеп. 2018. № 3, 82–91 беттер.
4. Еременко В.А., Мамлеева А.М. Цифрландырудың бухгалтерлік есепке әсері // Экономика векторы. 2019. № 4. http://vectoreconomy.ru/images/publications/2019/4/бухгалтерия/Еременко_Мамлеева.pdf

ТРЕНДЫ МЕЖДУНАРОДНОГО НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ И ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЯ

*Хасенова Айпара Куанышевна,
магистрантка 2-го курса*

специальность «Экономика»

Гуманитарно-экономический факультет

*Некоммерческое акционерное общество «Университет имени Шакарима города Семей»
Казахстан*

Аннотация. Область международного налогообложения и валютного контроля постоянно развивается, поскольку правительства и организации стремятся решать возникающие проблемы и использовать новые возможности. В последние годы в этой области наметился ряд ключевых тенденций, обусловленных целым рядом факторов, включая глобализацию, технологические достижения и меняющийся политический ландшафт. Эти тенденции включают в себя все более широкое использование соглашений об обмене налоговой информацией и автоматический обмен информацией о финансовых счетах, повышение налогов на цифровые услуги и другую инновационную налоговую политику, а также растущее значение